

**Стаття «Інтегроване навчання – шлях до реалізації
багатьох принципів освіти і виховання учнів»**

номінація Інтегрований курс "Мистецтво"

Борисова Олена Василівна
заступник директора з виховної роботи,
вчитель інтегрованого курсу "Мистецтво"
КЗ "Маріупольська загальноосвітня школа І - ІІІ ступенів № 26
Маріупольської міської ради
Донецької області"

Інтегроване навчання, яке увійшло в оновлений зміст освіти та стало пріоритетним напрямком в його реалізації, спрямовується на досягнення та реалізацію багатьох принципів освіти та виховання учня – це, перш за все, формування цілісної картини світу, критичного мислення, розвиток вміння об'єднати в єдину цілісну систему вузькі галузеві проблеми, формування принципу національної спрямованості освіти, що передбачає інтеграцію освіти з історією, традиціями, українською культурою, принципу відкритості освіти, який зумовлює інтеграцію у світові освітні простори.

Базою розвитку і виховання продовжують залишатися фундаментальні знання, які дитина отримує в ході освітнього процесу. Однак освіта особистості повинна бути зорієнтована не тільки на засвоєння певної суми знань, але й на розвиток самостійності, особистої відповідальності, творчих здібностей і якостей людини, прагнення навчатися, ефективно трудитися в сучасних економічних умовах.

Виховання є однією з найважливіших складових освітнього процесу поряд з навчанням. Доповнюючи один одного, навчання і виховання служать єдиній меті: цілісному розвитку особистості школяра.

Найважливішою умовою досягнення нової якості освіти є вдосконалення уроку - основної організаційної форми навчально-виховного процесу в школі.

Зміст сучасних навчальних програм містить значний виховний потенціал. Його реалізація залежить від цілеспрямованого відбору змісту навчального матеріалу, який надає учням зразки справжньої моральності, патріотизму, духовності, громадянськості, гуманізму.

Професіоналізм учителя полягає не стільки в методичній грамотності, скільки в умінні відбирати матеріал до уроку, визначати його освітні і виховні можливості. В. О. Сухомлинський говорив: «У вчителя, який уміє виховувати знаннями, ці знання... виступають як інструмент, за допомогою якого учні свідомо здійснюють нові кроки в пізнанні світу».

Як правило, більшість сучасних освітніх технологій передбачають організацію на уроці активної діяльності учнів. Саме в цьому реалізується

найважливіша умова виховного потенціалу сучасного уроку – в активній пізнавальній діяльності дітей. Чим успішніше буде вестись ця робота, тим швидше здійсниться слова творця класно-урочної системи Я. А. Коменського, який закликав педагогів «...вчити з вірним успіхом, так, щоб неспіху бути не могло; вчити швидко, щоб ні у вчителів, ні в учнів не було обтяження чи нудьги, щоб навчання відбувалося швидше з великим задоволенням; вчити ґрунтовно, не поверхово, не для форми, але посуваючи учнів до істинних знань, добрим вдачам і глибокого благочестя».

Як же використовувати виховні можливості навчального матеріалу?

Існують три основних напрямки реалізації виховного потенціалу уроку:

1. Відбір змісту матеріалу.
2. Удосконалення структури уроку.
3. Організація спілкування.

Розглянемо кожний з них.

1. Зміст уроку, орієнтований тільки на знання, для учнів нейтральний. Завдання вчителя полягає в тому, щоб цей зміст сприймався учнями як певна цінність: соціальна, моральна, естетична, екологічна та ін .

Які умови для цього необхідні? Дуже важливо, щоб урок проходив в атмосфері інтелектуальних, моральних і естетичних переживань, зіткнення різних поглядів та думок, пошуку істини та можливих шляхів вирішення завдань чи проблем, творчості вчителя та учнів.

2. При складанні плану уроку важливо продумувати всі види діяльності учня на кожному етапі у зв'язку з поставленими виховними завданнями.

Початок уроку - це дуже важливий момент з виховної точки зору, оскільки на цьому етапі відбувається вплив на потребнісно-мотиваційну сферу і успіх уроку найчастіше залежить від умілої організації саме початку уроку.

Як можна розпочати урок, щоб він ніс виховний заряд? У кожного вчителя є чимало різних способів і прийомів. Наприклад, «розкручування формулювання теми». На дошці записується тема уроку, учням пропонується вдумливо вчитатися і висловити свої міркування. Обговорення будується за принципом діалогу: учень-учитель, учень-учень. В результаті вирішується відразу кілька педагогічних завдань:

- учні самі висувають завдання уроку, що дозволяє виховувати творче мислення, сміливість своїх суджень, культуру мовлення;
- перед дітьми виникає проблема, яку їм доведеться вирішувати протягом уроку, що дозволяє виховувати критичне мислення, відповідальність, вольові якості;
- учні самостійно визначають коло питань, які вимагають актуалізації. На цьому етапі відбувається розумове виховання, виховання впевненості у своїх силах;
- ці кілька хвилин міркувань вголос, мотивують діяльність учнів і створюють робочий настрій. Таким чином розвивається мотиваційно-потрібнісна сфера, де учні активно включаються в обговорення, не бояться висловлювати свої думки вголос.

Спосіб «розкручування формулювання теми» взагалі дозволяє створити ситуацію успіху на уроці.

Урок можна розпочати з виконання таких вправ, які виведуть на можливість створити проблемну ситуацію. В цьому випадку розвивається розумова діяльність, виховується творча самостійність, сила волі, працьовитість, відповідальність.

Практична робота дослідницького характеру – ще один спосіб, яким можна розпочати урок. Обговорюючи результати своєї практичної роботи, учні роблять висновки, з'являються гіпотези, які в процесі уроку дітям потрібно буде доводити. Проведення такого виду діяльності дозволяє виховувати критичне мислення, працьовитість, акуратність, дозволяє створити ситуацію успіху, викликає інтерес до теми, створює мотиви до її вивчення.

Великі виховні можливості всіх навчальних предметів.

Історія. Саме на уроках історії закладається фундамент патріотичної свідомості, патріотичних почуттів і поведінки громадянина – будівника і захисника Вітчизни. Вже в 5 - му класі учні дізнаються про походження історичної назви свого міста, за допомогою батьків готують розповідь про назву своєї вулиці, долучаючись, таким чином до історії свого краю. Розглядаючи різні герби, п'ятикласники дізнаються, як ці герби розповідають про певні традиції. Семикласники дізнаються про заселення краю в ранньому середньовіччі. У восьмому класі учні знайомляться з історією українського козацтва.

Патріотизм учнівської молоді повинен ґрунтуватись на знанні про історико – культурні традиції народу, героїзм його захисників, воїнів Київської Русі, українського козацтва, Січових стрільців, борців із німецьким фашизмом. Програма з історії для 11-го класу, наприклад, передбачає розгляд питань, повноцінне вивчення яких без залучення спогадів безпосередніх свідків та учасників подій стає дуже проблематичним. Це такі теми: «Радянська модернізація України (1928 – 1939 рр.)»; «Україна в роки Другої світової війни (1939 – 1941 рр.)», «Наш край в 30-50-з рр.. ХХ ст.», «Україна за умов лібералізації суспільства (1953 – 1964 рр. ХХ ст.)» та ін..

Є навчальні предмети, зміст яких не піддається формалізації і стандартизації. Один з них - література. Кожний урок літератури має бути виховним, емоційним, сприяти активізації пізнавальної та естетичної діяльності учнів, щоб людина, до того ж юна, стала активно мислити та ще спромоглася дати хоча б елементарний творчий набуток. Кожний урок літератури має на меті формування моральних цінностей, залучення до багатств рідної мови, виховання культури спілкування.

Серед багатьох уроків літератури сильний естетично-емоційний вплив мають наступні навчальні теми: «Перемога щирих людських стосунків над багатствами Снігової королеви», 5 клас; «Тема духовного випробування в романі Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан», 6 клас; «Друга світова війна у європейській поезії», 7 клас; «Краса чистих людських взаємин у

філософській казці-притчі «Маленький принц», 8 клас; «Просвітницька ідея об'єднання людства в оді Й. Шиллера «До радості», 9 клас; «Романтичні й реалістичні риси неоднозначного образу, філософа і скарни Гобсека в романі Оноре де Бальзака», 10 клас; «Проблема вибору людини в межовій ситуації та особистої відповідальності за цей вибір в романі Альбера Камю «Чума», 11 клас.

Виховний вплив уроків літератури обумовлений не тільки ознайомленням дітей з текстом художніх творів, але й з отриманням систематичних знань з теорії та історії літератури, наполегливою роботою над розвитком літературних здібностей - спостережливостю, уявою, образним мисленням, культурою естетичних переживань, відчуттям мови.

Інтегрований курс «Мистецтво» є інтеграційним за своєю суттю тому, що вивчає всі види мистецтва в контексті світової історії, регіональних співвідношень, він має допомогти молодій людині в осягненні смислів і значень, зосереджених в різноманітних творах художньої культури. Уроки інтегрованого курсу «Мистецтва» є значущим елементом виховання особистості, яка пізнає закономірності життя і будує своє з урахуванням цих закономірностей. На цих уроках в учнів поглиблюється здатність емоційно сприймати й любити прекрасне в навколишній дійсності: у природі, мистецтві, громадському житті. Мистецтво для них набуває особливого сенсу – від об'єкта, нерідко, тільки інформаційного характеру, до джерела усвідомлення світу особистих переживань, формування власних поглядів і цінностей. Формування естетичних почуттів тісно пов'язане з розвитком усієї особистості старшокласника. Цей розвиток, який виражається в зрілості суджень, розширенні явищ, які цікавлять учня, моральній зрілості, викликає прагнення знайти відповіді на багато питань у художніх творах. Учні спираються на уявлення митців минулого й сучасності у вирішенні тих чи інших проблем, моральних та соціальних суперечностей на основі різних світоглядних концепцій, різного ставлення людини до життя, тієї або іншої ієрархії людських цінностей.

Уроки мистецтва мають важливе виховне значення для дітей. При залученні учнів до різних видів мистецької діяльності формуються певні риси характеру, розвиваються смаки і творчі здібності. Тут, як ніде, є можливість використовувати творчу діяльність дітей для виховання школяра. Вчитель використовує різноманітні види уроків — шоу, вернісаж, конференція, аукціон, урок обрядових дійств тощо. Проводяться рольові ігри — сесія мистецтвознавців, зустріч інопланетних митців. Теми виховних завдань таких уроків спрямовані на розвиток не тільки нових образів та ідей, вони включають у себе формування найважливіших загальнолюдських цінностей. З цією ж метою на уроках мистецтва учні займаються створенням проєктів, виготовленням подарунків, сувенірів як благодійної допомоги учасникам бойових дій, ветеранам, громадянам похилого віку, дітям-інвалідам, сиротам тощо.

Доцільно організовувати уроки мистецтва, підготовлені самими учнями за особистим розробленим планом, з урахуванням пропозицій тем уроків; конференцій зі своїх надбань у мистецтві. Самостійне вирішення завдань сприяє на активне творення, видумування чогось нового, тобто дитина на таких уроках робить власні відкриття. Це дає їй впевненість у своїх можливостях, розвиває смак, творчу індивідуальність, самостійність суджень.

3. Правильна організація спілкування на уроці – це можливість побудувати відносини між педагогом і учнями як співтворчість, усвідомлення учнем себе як суб'єкта пізнання і творчості; включення учнів у ситуацію особистісного діалогічного спілкування; стимулювання інтересу до навчання і актуалізація знань шляхом створення ситуацій, що дозволяють проживати процес отримання знань; створення атмосфери спільного творчого пошуку, загального позитивного настрою, максимально сприятливих умов для інтелектуальної діяльності дітей; створення проблемних ситуацій за допомогою прийомів драматургії уроку для розвитку пізнавальних процесів, почуттів, волі вихованців. В єдності цих складових урок

представляється як результат продуктивної діяльності школярів, як урок продуктивного спілкування педагога з дітьми.

За роки навчання в школі учень набуває безліч різноманітних знань і умінь. Але все-таки одним із головних завдань залишається завдання виховання Людини, Особистості. І якщо за словами великого мислителя епохи Відродження Еразма Роттердамського: «Люди, повірте мені, не народжуються, а формуються», то вчителі можуть і повинні допомогти формуванню саме душ учнів.